

Sygn. akt I ACa 1250/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 marca 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Paweł Rygiel
Sędziowie:	SSA Sławomir Jamróg (spr.) SSO (del.) Izabella Dyka
Protokolant:	st. sekretarz sądowy Krzysztof Malinowski

po rozpoznaniu w dniu 3 marca 2021 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa D. M. (1)

przeciwko B. K. i S. W.

o ustalenie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 3 października 2019 r. sygn. akt I C 109/17

1. oddala apelację;

2. zasądza od powoda na rzecz każdego z pozwanych kwoty po 4.050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;

3. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie na rzecz adwokata A. Ż. kwotę 4.050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych), w tym podatek od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powodowi w postępowaniu apelacyjnym.

SSO (del.) Izabella Dyka SSA Paweł Rygiel SSA Sławomir Jamróg

Sygn. akt I ACa 1250/19

UZASADNIENIE

W ostatecznie sprecyzowanym żądaniu skierowanym przeciwko B. K. i P. W., powód D. M. (1) wniósł o: ustalenie nieważności aktu notarialnego zawartego 27 lipca 2016 r. przez pozwaną przed notariuszem E. M. w Z., Rep. (...) dotyczącego zbycia udziału w 1/2 części nieruchomości użytkowej, położonej w W. przy ul. (...), objętej księgą wieczystą

nr (...); ustalenie tego, że do sprzedaży ww. nieruchomości pozwana była nieuprawniona, a to wskutek nieważności wyroku (...) bowiem nie nabyła faktycznie części nieruchomości; ustalenie tego, że ww. akt notarialny został zawarty w złej wierze, jak i po dalece zaniżonej cenie, jaką faktycznie pozwana otrzymała za jej zbycie; ustalenie tego, że pozwana nie przeniosła skutecznie części w.w. nieruchomości na P. W., a to wskutek nieważności wyroku (...) jak i nieważności, bezskuteczności ugody (...); ustalenie, że księga wieczysta ww. nieruchomości miała nieuregulowany stan prawny w chwili zawierania aktu notarialnego dotyczącego zbycia udziały w nieruchomości przez pozwaną; ustalenie tego, że pozwana nie była uprawniona do przeniesienia jakiegokolwiek części ww. nieruchomości; ustalenie, że pozwana podejmowała czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu poprzez m.in. zawieranie umów najmu spornego lokalu bez wiedzy powoda, jak i nie posiadając odpowiedniej zgody Sądu Rejonowego na przekraczanie zakresu zwykłego zarządu, w tym do zawarcia umowy o zbycie nieruchomości; ustalenie tego, że pozwana wyzbywając się majątku dla pozoru w trakcie trwania procesu dotyczącego wydania spornej nieruchomości zawarła sporny akt notarialny.

Uzasadniając żądanie pozwu, powód podniósł, iż powództwo o ustalenie z art. 189 k.p.c. może być wytoczone nie tylko przez stronę stosunku prawnego, którego istnienie bądź nieistnienie ma być przedmiotem ustalenia, lecz także przez osobę trzecią, przeciw stronie lub stronom stosunku prawnego, o ile tylko powodowa osoba trzecia ma interes prawny w takim ustaleniu. Zdaniem powoda, pozwana nie była faktycznie właścicielem spornej nieruchomości i nie mogła podejmować czynności dyspozycyjnych z nią związanych. Pozwana została nieprawidłowo wpisana do księgi wieczystej spornej nieruchomości. Księga wieczysta spornej nieruchomości miała nieuregulowany stan prawny wobec tego, że wyrok (...) który został wydany in absentia, nosi cechy nieważności. Ponadto pozwana zawarła akt notarialny w złej wierze, w trakcie trwania postępowania dotyczącego wydania nieruchomości zawisłego przed Sądem Okręgowym, dokonując tej czynności, aby pokrzywdzić powoda. Od chwili uzyskania przez pozwaną wyroku wydanego w sprawie sygn. akt (...) księga wieczysta miała nieuregulowany stan prawny i pozwana nie dążyła do uregulowania go. Zdaniem powoda, pozwana nie posiadała nigdy zgody sądu na przekraczanie zakresu zwykłego zarządu. Powód podał, iż w sprawie (...) nie otrzymał zawiadomienia o podjęciu sprawy i mimo tego, że chciał wziąć w niej czynny udział, Sąd go tego pozbawił, przez co powodowi utrudniono przedstawienie i popieranie swojego stanowiska w toczącym się postępowaniu po jego podjęciu. Powód został pozbawiony możliwości obrony swych praw, jak i prawa do odwołania, a także możliwości powołania szeregu dowodów. Zdaniem powoda, wyrok w sprawie (...) został wydany z naruszeniem przepisów prawa, jest nieważny i bezskuteczny, w związku z czym powód m.in. wniósł powództwo przeciwegzekucyjne. Powód twierdził, iż pozwana była nieuprawniona do przeniesienia jakiegokolwiek części nieruchomości.

W odpowiedzi na pozew z dnia 20 listopada 2017 r. (k. 82) pozwana B. K. wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej ewentualnych kosztów postępowania wg obowiązujących norm.

W uzasadnieniu pozwana zakwestionowała zasadność powództwa. Pozwana podniosła, iż powód powinien precyzyjnie określić wierzytelność, jaką twierdzi, że posiada względem pozwanej. Pozwana podała, że taka wierzytelność nie istnieje, a pozwana nie jest z żadnego tytułu dłużniczką powoda, co zostało wykazane w toku toczących się pomiędzy stronami spraw (...) Podała, że sprawa sygn. akt (...) dotyczy rozliczeń z tytułu prowadzenia zarządu. Pozwana zwróciła uwagę, iż dokonanie sprzedaży udziału w spornym lokalu było decyzją uzasadnioną gospodarczą, wymuszoną zachowaniem powoda, który swoimi działaniami uniemożliwił gospodarcze wykorzystanie wspólnego lokalu, a w szczególności poprzez nękanie najemcy doprowadził do rozwiązania umowy najmu. Pozwana, nie mogąc pobierać korzyści z lokalu, była stale zobowiązana do ponoszenia kosztów utrzymania, od ponoszenia których powód już od wielu lat się uchyla. Pozwana podniosła, iż toczenie się szeregu spraw skierowanych przeciwko niej przez powoda nie powoduje niemożności dokonywania przez pozwaną przesunięć majątkowych i nie wpływa na możliwość sprzedaży przez nią udziałów w przedmiotowym lokalu użytkowym. Pozwana podała, iż lokal ten ma uporządkowany stan prawny, nie ma wątpliwości co do tego, kto jest jego właścicielem i w jakich częściach, zatem niezrozumiałe jest zdaniem pozwanej twierdzenie powoda, że niedopuszczalna była sprzedaż należącego do pozwanej udziału w tym lokalu przed ustaleniem księgi wieczystej.

Wyrokiem z dnia października 2019 r. sygn. akt I C 109/17 Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił powództwo (pkt I), zasądził od powoda na rzecz pozwanych kwoty po 5.400,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt

III) i przyznał adwokatowi A. Ż. od Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 4.428,00 zł (tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu (pkt III).

Sąd Okręgowy uznał za niesporne pomiędzy stronami, że w dniu 27 lipca 2016 r. przed notariuszem E. M. w Z. zawarta została, pomiędzy pozwanymi B. K. i P. W., umowa sprzedaży udziału w lokalu niemieszkalnym w formie aktu notarialnego, Rep. (...) na mocy której B. K. sprzedała P. W. cały swój udział w wysokości 1/2 części w lokalu niemieszkalnym nr (...), położonym w miejscowości W. przy ul. (...), gmina (...), o powierzchni użytkowej 65 m², objęty księgą wieczystą nr (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy w W., V Wydział Ksiąg Wieczystych, wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej, objętej księgą wieczystą nr (...), za cenę w kwocie 65.000 zł.

Sąd Okręgowy przyjął, że powód nie wykazał w sposób dostateczny, iż ma interes prawny o jakim mowa w art. 189 k.p.c. w ustaleniu nieważności umowy zawartej pomiędzy pozwanymi w dniu 27 lipca 2016 r. Ani w pozwie, ani w toku procesu, powód nie podjął próby wykazania istnienia interesu prawnego w wytoczeniu powództwa. Sąd pierwszej instancji wskazał, że interes prawny występuje wówczas, gdy zachodzi obiektywna potrzeba udzielenia powodowi ochrony prawnej, co wiąże się z zagrożeniem przez pozwanego jego sfery prawnej, lub też niekiedy już mającym miejsce naruszeniem tej sfery. Powód nie określił, na czym polegać miałyby zagrożenie lub naruszenie jego sfery prawnej, nie wyjaśnił z czego wynika potrzeba udzielenia mu ochrony prawnej w postaci ustalenia jej nieważności, ani też w jaki sposób ewentualne ustalenie nieważności ww. umowy wpłynęłoby na jego uprawnienia lub obowiązki.

Sąd Okręgowy zwrócił ponadto uwagę, że interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. z reguły nie zachodzi, gdy osoba zainteresowana może w innej drodze, np. w procesie o świadczenie, o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego, a nawet w drodze orzeczenia o charakterze deklaratorywnym, osiągnąć w pełni ochronę swych praw (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 stycznia 2008 r., sygn. akt III CSK 204/07). Powód nie ma więc interesu prawnego w wystąpieniu z roszczeniem o ustalenie, że księga wieczysta przedmiotowej nieruchomości „miała nieuregulowany stan prawny” w chwili zawierania aktu notarialnego dotyczącego zbycia udziału w nieruchomości przez pozwaną, jako że roszczenia dotyczące różnic pomiędzy treścią ksiąg wieczystych ++++++a rzeczywistym stanem prawnym znajdują ochronę w postępowaniu o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Zarzut dotyczący wyzbywania się majątku przez pozwaną z pokrzywdzeniem powoda, w trakcie toczącego się pomiędzy stronami postępowania dotyczącego wydania spornej nieruchomości, powód mógłby osiągnąć ochronę swoich praw w drodze innego postępowania w postaci tzw. skargi pauliańskiej, ewentualnie żądania zabezpieczenia powództwa w ramach toczącego się między stronami procesu o wydanie nieruchomości.

Przyczynę oddalenia żądania ustalenia, że umowa sprzedaży udziału w nieruchomości została zawarta przez pozwaną w złej wierze i po zaniżonej cenie, stanowiła ocena, że jest to żądanie ustalenia stanu faktycznego lub faktu. Powyższa argumentacja przywołująca także poglądy orzecznictwa dotyczyła również żądania ustalenia, że pozwana podejmowała czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu poprzez m.in. zawieranie umów najmu spornego lokalu bez wiedzy powoda.

Jako podstawę orzeczenia o kosztach procesu powołano art. 98 § 1 i 3 k.p.c. a o kosztach pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu §2, §4 ust. 1 i 3 i § 8 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 03.10.2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (t.j. Dz. U. z 2019, poz. 18).

Apelację od tego wyroku wniósł powód zaskarżając orzeczenie w punkcie i i II, zarzucając:

1. naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na wyniki sprawy poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 3 ust.1 pkt 1 i ust. 4 ustawy z dnia 12 stycznia 1991r. o podatkach i opłatach lokalnych polegające na przyjęciu, że powód nie ma interesu prawnego we wniesieniu powództwa.

Powód wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania oraz o przyznanie pełnomocnikowi z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, które nie zostały pokryte.

W uzasadnieniu apelacji podniesiono zarzut, że na powódzie jako współwłaścicielu nieruchomości ciąży obowiązek podatkowy. Istnieje obiektywna potrzeba ochrony prawnej wynikająca z niepewności z kim powód ponosi solidarny obowiązek zapłaty podatku od nieruchomości.

Pozwani w odpowiedziach na apelację wnieśli o oddalenie tego środka odwoławczego i o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Rozpoznając apelację Sąd Apelacyjny uznał za Sądem Okręgowym niesporność faktu zawarcia pomiędzy pozwanymi kwestionowanej przez powoda umowy i zważył co następuje:

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że D. M. (1) jest tożsamy z P. P. ujawnionym w księdze wieczystej nr (...), w 1/2 części jako współwłaściciel w 1/2 części w lokalu niemieszkalnego nr (...), przy ul. (...) w W. / dowód: umowa sprzedaży udziału we współwłasności nieruchomości z dnia 27 lipca 2016r. Rep. (...) k.168-169/.

Powód sformułował żądanie jako ustalenie nieważności aktu notarialnego (k.108). Nie można skutecznie wytoczyć powództwa o stwierdzenie nieważności aktu notarialnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia IV CKN 36/00 OSNC 2000/12/223). Słusznie jednak Sąd Okręgowy uznał, że intencjonalnie powód kwestionuje ważność czynności prawnej objętej tym aktem, a w takim przypadku powód powinien powołać w kontekście treści art. 189 k.p.c. okoliczności uzasadniające interes prawny

Interes prawny występuje wówczas, gdy istnieje niepewność stanu prawnego lub prawa, gdy określona sytuacja zagraża naruszeniem uprawnień przysługujących powodowi bądź też stwarza wątpliwość co do ich istnienia czy realnej możliwości realizacji. Pojęcie interesu prawnego powinno być zatem interpretowane elastycznie z uwzględnieniem oceny, czy wynik postępowania doprowadzi do usunięcia niejasności i wątpliwości w tym zakresie i zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, a więc czy definitywnie zakończy istniejący spór ewentualnie, czy zapobiegnie takiemu sporowi w przyszłości (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2012 r. I CSK 325/11 LEX nr 1171285). Interes prawny w ustaleniu stosunku prawnego lub prawa może mieć także taki podmiot, na którego prawa lub obowiązki w jakimś zakresie - rozumianym szeroko - może wpłynąć istnienie lub nieistnienie prawa przysługującego innym podmiotom lub stosunku prawnego łączącego inne podmioty (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2019 r. V CSK 23/18 LEX nr 2712226).

Powód w apelacji powołuje się jednak na tym etapie na treść art. 3 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach lokalnych Dz.U.2019.1170 t.j. oraz art. 91 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U.2020.1325 t.j.), a zarzut z tym związany ogranicza się jedynie od kwestii niepewności z kim ewentualnie powód mógłby odpowiadać solidarnie w ramach obowiązku podatkowego współwłaściciela, z tytułu podatku od nieruchomości lub obiektu budowlanego stanowiącego współwłasność dwóch podmiotów.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego jest to jedynie interes faktyczny. Powód nie wskazał bowiem w jaki sposób ewentualna zmiana oceny co do osoby współwłaściciela wpływa na jego sytuację prawną. Należy zauważyć, że niezależnie od tego czy organ podatkowy wyda decyzję ustalającą podatek od nieruchomości na dany rok podatkowy na zbywcę czy też nabywcę, to nie zmienia to ani zakresu ani charakteru odpowiedzialności D. M. (1). Ewentualne rozliczenia z tytułu posiadania czy nieprawidłowego wykonywania zarządu nieruchomością mogą być dochodzone od współwłaściciela czy współposiadacza niezależnie od kwestii zbycia nieruchomości. Taka sprawa zresztą dotycząca rozliczeń już toczy się pomiędzy powodem a pozwaną. Istnienie zaś roszczenia uchyla potrzebę ustalenia. Przeciwno uznaniu interesu prawnego przemawia więc istnienie możliwości uzyskania dalej idącej ochrony praw powoda w drodze innego powództwa tym bardziej, że powód już z takich możliwości korzysta. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2002 r. IV CKN 769/00, OSNC 2003), Nr 1, poz. 13; z dnia 15 października 2002 r. II CKN 833/00, Lex nr 483288; z dnia 30 listopada 2005 r. III CK 277/05, Lex nr 346213; z dnia 2 lutego 2006 r. II CK 395/05, Lex nr 192028; z dnia 29 marca 2012 r., I CSK 325/11, Lex nr 1171285; czy z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 589/11, Lex nr 1232242).

Sąd Apelacyjny zauważa, że uzasadnienie żądania nieważności zbycia udziału we współwłasności nieruchomości lokalowej powód opierał na tezie wadliwości podstaw nabycia przez B. P. udziału we współwłasności tego lokalu (k16, k. 113 -114). Takie uzasadnienie nie byłoby jednak wystarczające dla przyjęcia nieważności czynności prawnej, lecz co najwyżej bezskuteczności tego rozporządzenia. Umowa zobowiązująca może być poddana ocenie zgodności z zasadami współżycia społecznego, jednakże dla

stwierdzenia na podstawie art. 58 § 2 k.c. nieważności takiej umowy wymagane

byłoby powołanie okoliczności szczególnych, innych niż tylko wiedza sprzedawcy tj pozwanej o nieprzysługiwaniu prawa własności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2010 r. V CSK 148/10 LEX nr 787017).

Powód kwestionując li tylko samą umowę sprzedaży udziału na rzecz P. W., nie mógłby wytoczyć powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym albowiem ewentualne uwzględnienie przedmiotowego powództwa stanowiłoby tylko podstawę do przywrócenia wpisu udziału we własności pozwanej B. K.. Żądanie ustalenia nieważności umowy z dnia 27 lipca 2016r., czy też bezskuteczności tej czynności mogłoby stanowić element potrzeby uregulowania stanu prawnego, co mogło uzasadniać interes prawny powoda, jeżeli wynik tej regulacji mógł wpłynąć na wielkość jego udziału we współwłasności. Trzeba jednak przede wszystkim podkreślić, że w sytuacji związania powoda i pozwanej skutkami prawomocnego wyroku z dnia 5 lutego 2009r. sygn. akt(...), zobowiązującego do złożenia oświadczenia woli w wykonaniu zapisu, który jak wynika z treści aktu notarialnego Rep. (...) , stanowił podstawę wpisu B. K. w księdze wieczystej, nie istnieje żadna niepewność prawa w kwestii podstaw nabycia przez pozwaną udziału we współwłasności tego lokalu. Jakkolwiek więc możliwość zastosowania w sprawie o wydanie art. 192 pkt 3 k.p.c. nie przekłada się na kwestie materialnoprawne związane z przejściem prawa własności w toku sprawy o wydanie, to jednak w aspekcie wcześniej wydanego orzeczenia rozstrzygającego istnienie roszczenia pozwanej o wykonanie zapisu, nie istnieje potrzeba usunięcia niepewności prawnej dotyczącej dalszego rozporządzenia przez osobę uprawnioną. Została ona bowiem już rozstrzygnięta pomiędzy powodem a pozwaną. Bez wzruszenia skutków prawomocności wyroku wydanego w sprawie(...), nie może też istnieć między powodem a pozwaną (a tym bardziej pomiędzy powodem a pozwanym jako dalszym nabywcą) spór o własność, którego konieczność rozstrzygnięcia wymagałaby przekazania sporu do sprawy o zniesienie współwłasnością w trybie art. 618 §2 k.p.c. Z tych względów zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. nie mógł zostać uwzględniony.

Samo zaś żądanie ustalenia, że księga wieczysta przedmiotowej nieruchomości „miała nieuregulowany stan prawny” w chwili zawierania aktu notarialnego, to sfera faktu a nie sfera stanu prawnego. Przedmiotem zaś ustalenia jest stosunek prawny lub prawo.

Słusznie też Sąd Okręgowy uznawał, że kwestia oceny wyzbycia się majątku przez powódkę w toku procesu o zapłatę może być przedmiotem oceny umowy sprzedaży jako czynności krzywdzącej powoda w sprawie o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną. Podstawa faktyczna powództwa nie zawierała bowiem żadnych twierdzeń, z których można byłoby wyprowadzić dalej idące skutki wadliwości umowy sprzedaży dokonanej pomiędzy pozwanymi, które mogły mieć wpływ na sytuację prawną powoda.

Wobec powyższego apelację jako niezasadną oddalono na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98§1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 391§1 k.p.c. oraz przy zastosowaniu §2 pkt 6 i § 10 ust. 1pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U.2015.1800 ze zm.) i odpowiednio §2 pkt 6 i §10 ust.1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018r. poz. 265).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym orzeczono przy zastosowaniu §2, §4 i §16 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia z dnia 3 października 2016r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu

(Dz.U.2019.18 t.j.) i przy uwzględnieniu, że konstytucyjne zasady równości i ochrony praw majątkowych dawały podstawy do przyznania pełnomocnikowi z urzędu wynagrodzenia, które otrzymałby, gdyby w tej samej sprawie był pełnomocnikiem z wyboru.

SSO (del.) Izabella Dyka SSA Paweł Rygiel SSA Sławomir Jamróg